

Maastricht Communiqué
**Over de toekomstige prioriteiten voor intensievere Europese
samenwerking
in het beroepsonderwijs**

14 december 2004



Directorate-General for Education and Culture

O N D E R
N C S i M
L T U U R
N E I E M
S C H A P

Maastricht Communiqué
over de toekomstige prioriteiten voor intensievere Europese samenwerking
in het beroepsonderwijs
(vervolg op de Verklaring van Kopenhagen van 30 november 2002)

Op 14 december 2004, in Maastricht, hebben de verantwoordelijke ministers voor het beroepsonderwijs en scholing van 32 Europese landen 1), de Europese sociale partners en de Europese Commissie afgesproken hun samenwerking te versterken met betrekking tot:

- Het moderniseren van hun systemen van beroepsonderwijs en scholing teneinde van Europa de meest competitieve economie te maken, en
- Het aanbieden van de kwalificaties en competenties die alle Europeanen, of het nu gaat om jongeren, ouderen, werklozen of achterstandgroepen, nodig hebben om volledig te kunnen integreren in de zich ontwikkelende kennissamenleving en hiermee een bijdrage te leveren aan meer en betere banen.

POLITIEKE CONTEXT EN VOORTGANG

Op 12 november 2002 heeft de Raad (Onderwijs, Jeugd en Cultuur) een resolutieⁱ aangenomen over de bevordering van intensievere Europese samenwerking inzake beroepsonderwijs en scholing. Deze is vervolgens door de ministers van Beroepsonderwijs van de EU-lidstaten, de EVA- en EER-landen en de kandidaat-lidstaten (de deelnemende landen), de Commissie en de Europese sociale partners tijdens hun bijeenkomst in Kopenhagen op 29-30 november 2002 bekrachtigd als strategie om de prestaties, de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van het beroepsonderwijs te verbeteren (Verklaring van Kopenhagen).

Het gezamenlijke tussentijdse rapport van de Raad en de Commissieⁱⁱ *Onderwijs en Scholing 2010* ten behoeve van de Europese Raad van voorjaar 2004 geeft een overzicht van de eerste concrete resultaten van het Kopenhagenproces en erkent de rol van dat proces in het stimuleren van verbeteringen, het ondersteunen van leven lang leren en het kweken van onderling vertrouwen tussen de belangrijkste actoren en tussen landen.

In het tussentijdse rapport wordt erop aangedrongen om met prioriteit gemeenschappelijke Europese referenties en principes te ontwikkelen en op nationaal niveau te implementeren, waarbij rekening wordt gehouden met de omstandigheden in de afzonderlijke landen en met nationale bevoegdheden. Sinds november 2002 heeft de Raad politieke overeenstemming bereikt over een aantal concrete resultaten die moeten voortvloeien uit intensievere samenwerking op het gebied van beroepsonderwijs en leven lang leren, met name met betrekking tot menselijk kapitaal ten behoeve van de sociale cohesie en het concurrentievermogenⁱⁱⁱ, levenslange begeleiding^{iv}, beginselen voor de identificatie en validatie van niet-formeel en informeel leren^v, kwaliteitsborging in beroepsonderwijs en -opleiding^{vi} en het Europass-kader voor transparantie van kwalificaties en competenties.

1) Van de 25 EU-lidstaten plus de 4 kandidaat-lidstaten en de 3 EFTA/EEA-landen (d.w.z. dezelfde landen die aanwezig waren in Kopenhagen plus Kroatië)

In februari 2002 hebben de Europese sociale partners een samenwerkingsproces gelanceerd door een actiekader voor het levenslang ontwikkelen van competenties en kwalificaties vast te stellen^{vii}. Door middel van de jaarlijkse follow-upverslagen leveren werkgevers- en werknemersorganisaties een concrete bijdrage aan de Lissabonstrategie.

In twee jaar tijd is het Kopenhagenproces erin geslaagd beroepsonderwijs en scholing op Europees niveau en in de Lissabonstrategie zichtbaarder en herkenbaarder te maken. De deelnemende landen en de betrokken partijen zijn het eens geworden over de specifieke uitdagingen die aan de orde zijn, hebben strategieën uitgestippeld om deze aan te pakken, en hebben concrete methoden ontwikkeld voor de uitvoering daarvan.

UITDAGINGEN BIJ HET VERWEZENLIJKEN VAN DE LISSABONDOELSTELLINGEN

In het kader van het werkprogramma *Onderwijs en Scholing 2010* zal het Kopenhagenproces politieke prioriteiten blijven stellen ten behoeve van de realisatie van de Lissabondoelstellingen op het gebied van beroepsonderwijs en scholing. Versterking van beroepsonderwijs en scholing op Europees en nationaal niveau via vrijwillige en 'bottom-up'-samenwerking moet een essentieel onderdeel vormen van het streven naar een echte Europese arbeidsmarkt en een concurrerende economie, naast het wetgevingskader voor de erkenning van beroepskwalificaties en de Europese werkgelegenheidsstrategie. Er moet echter meer nadruk worden gelegd op maatregelen om afgesproken doelstellingen op nationaal niveau uit te voeren op basis van Europese referenties en principes. Bij het bespreken van de speerpunten van het Kopenhagenproces voor 2005-2006 is ook de nodige aandacht uitgegaan naar de uitdagingen die naar voren komen in de studie^{viii} die in opdracht van de Europese Commissie is uitgevoerd om de voortgang van beroepsonderwijsstelsels te beoordelen en in de verslagen van de taakgroep-Kok van 2003^{ix} en 2004^x. Daarbij gaat het onder meer om het adequaat inspelen op veranderingen in de arbeidsmarkt die gevolgen hebben voor de aard van de ontwikkelingen op het gebied van beroepsonderwijs en scholing.

In het gezamenlijke tussentijdse verslag wordt een aantal instrumenten en prioriteiten genoemd voor verbeteringen op essentiële terreinen om de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels voor 2010 tot 'kwaliteitsreferentie op wereldniveau' te maken en levenslang leren tot een concrete realiteit voor iedereen te maken. Deze omvatten onder meer de noodzaak om de nodige investeringen beschikbaar te krijgen en zich te concentreren op het levenslang ontwikkelen van kerncompetenties voor burgers, bijvoorbeeld leren leren, innoveren en een ondernemingsgeest ontwikkelen.

De noodzakelijke verbeteringen en investeringen moeten in het bijzonder worden gericht op:

- het imago en de aantrekkelijkheid van het beroepsonderwijs voor werkgevers en individuen, teneinde de deelname aan beroepsonderwijs en scholing te vergroten;
- het bereiken van een hoog kwaliteits- en innovatieniveau in beroepsonderwijsstelsels dat aan alle deelnemers ten goede komt en dat het Europese beroepsonderwijs concurrerend maakt ten opzichte van de rest van de wereld;
- het afstemmen van het beroepsonderwijs op de behoefte aan hooggeschoolde arbeidskrachten op de arbeidsmarkt van de kenniseconomie, en met name – gezien de sterke invloed van demografische veranderingen – de bijscholing en competentieontwikkeling van oudere werknemers;
- de behoeften van laaggeschoolden (in de EU ongeveer 80 miljoen personen tussen 25 en 64 jaar) en kansarme groepen, teneinde te komen tot meer sociale samenhang en een hogere arbeidsmarktparticipatie.

Beroepsonderwijs en scholing vinden in toenemende mate plaats op alle onderwijsniveaus. Daarom moeten de gelijke waardering van en de samenhang tussen het beroepsonderwijs en het algemeen onderwijs, met name het hoger onderwijs, op nationaal en Europees niveau worden gestimuleerd door middel van innovatieve strategieën en instrumenten. Dit zou moeten leiden tot het ontwerpen van systemen voor beroepsonderwijs en scholing die meer studenten stimuleren hogere kwalificaties te behalen. Dit zal bijdragen aan innovatie en concurrentiekracht.

NATIONAAL NIVEAU: HET VERSTERKEN VAN DE BIJDRAGE VAN BEROEPSONDERWIJSSTELSELS, INSTELLINGEN, ONDERNEMINGEN EN SOCIALE PARTNERS AAN DE VERWEZENLIJKING VAN DE LISSABONDOELSTELLINGEN^{xi}

PRIORITEIT ZOU MOETEN WORDEN GEGEVEN AAN:

- i) het gebruik van gemeenschappelijke instrumenten, referenties en principes om de verbetering en ontwikkeling van beroepsonderwijsstelsels en de beroepsonderwijspraktijk te ondersteunen, bijvoorbeeld met betrekking tot transparantie (Europass), levenslange begeleiding, kwaliteitsborging, en identificatie en validatie van niet-formeel en informeel leren. Dit behelst onder meer de versterking van de samenhang tussen deze instrumenten en de bewustmaking van de betrokken partijen op nationaal, regionaal en lokaal niveau in de lidstaten om de zichtbaarheid te vergroten en meer onderling begrip te kweken.
- ii) Verbetering van publieke en/of private investering in beroepsonderwijs en scholing, inclusief publiek-private partnerships en, voor zover van toepassing, van “het stimulerende effect van belasting- en uitkeringsstelsels”^{xii}, zoals aanbevolen door de Europese Raad van Lissabon.
- iii) het gebruik van het Europees Sociaal Fonds en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling ten behoeve van het beroepsonderwijs. Onder voorbehoud van overeenstemming over de toekomst van de EU-structuurfondsen, en conform de beleidsoriëntaties van die fondsen voor de jaren 2007-2013, moeten zij de sleutelrol ondersteunen die onderwijs en opleiding spelen in het bevorderen van economische ontwikkeling en sociale samenhang, alsook het nastreven van de doelstellingen van *Onderwijs en Scholing 2010*, met name de behoeften van het midden- en kleinbedrijf, de innovatieve aanpassing van systemen voor beroepsonderwijs en scholing en de daaraan gerelateerde uitdaging om enerzijds jonge mensen toe te rusten met de sleutelvaardigheden die zij gedurende het leven nodig hebben en anderzijds het vernieuwen en bij de tijd houden van de vaardigheden van de verouderende bevolking .
- iv) de verdere ontwikkeling van beroepsonderwijsstelsels om te voorzien in de behoeften van personen of groepen die worden bedreigd met uitsluiting van de arbeidsmarkt of met sociale uitsluiting, in het bijzonder voortijdige schoolverlaters, laaggeschoolden, migranten, gehandicapten en werklozen. Hierbij moet worden uitgegaan van een combinatie van gerichte investeringen, waardering van eerder verworven competenties en een scholingsaanbod op maat.
- v) de ontwikkeling en implementatie van flexibele benaderingen die mensen in staat stellen individuele leertrajecten uit te stippelen, ondersteund door goede begeleiding en advies. In aanvulling hierop moeten flexibele en open kaders voor beroepsonderwijs en scholing tot stand komen om barrières tussen het beroepsonderwijs en het algemeen onderwijs weg te nemen en om de doorstroming tussen het initieel en postinitieel onderwijs en het hoger onderwijs te bevorderen. Daarnaast moeten er maatregelen worden getroffen om mobiliteit

te integreren in het initieel en postinitieel onderwijs.

- vi) verbetering van de relevantie en de kwaliteit van beroepsonderwijs en scholing door systematisch alle essentiële partners te betrekken bij ontwikkelingen op nationaal, regionaal en plaatselijk niveau, met name ten aanzien van kwaliteitsborging. Daartoe moeten onderwijsinstellingen in staat worden gesteld en worden aangemoedigd om deel te nemen aan relevante samenwerkingsverbanden. Het is vooral van belang om meer nadruk te leggen op het tijdig onderkennen van de behoefte aan bepaalde vaardigheden en het plannen van het onderwijsaanbod. Essentiële partners, waaronder de sociale partners, zullen hierin een belangrijke rol spelen.
- vii) de verdere ontwikkeling van leerstimulerende omgevingen in opleidingsinstellingen en op de werkplek. Dit vereist de verdere uitwerking en invoering van pedagogische benaderingen die zelfsturing in het leerproces ondersteunen en de mogelijkheden van ICT en e-leren benutten, en daarmee de kwaliteit van de scholing verbeteren.
- viii) permanente competentieontwikkeling van docenten en opleiders in het beroepsonderwijs, waarbij wordt ingespeeld op hun specifieke leerbehoeften en hun veranderende rol ten gevolge van de ontwikkelingen in beroepsonderwijs en scholing.

EUROPEES NIVEAU: HET ONTWIKKELEN VAN TRANSPARANTIE, KWALITEIT EN WEDERZIJDIG VERTROUWEN OM EEN ECHTE EUROPESE ARBEIDSMARKT TE HELPEN VERWEZENLIJKEN^{xiii}

PRIORITEIT ZOU MOETEN WORDEN GEGEVEN AAN:

- i) de consolidatie van prioriteiten van het Kopenhagenproces en het bevorderen van de implementatie van de concrete resultaten.
- ii) de totstandkoming van een open en flexibel Europees kwalificatiekader dat is gebaseerd op transparantie en wederzijds vertrouwen. Dit moet zowel voor het beroepsonderwijs als voor het algemeen (secundair en hoger) onderwijs een gemeenschappelijke referentie bieden om de erkenning en overdraagbaarheid van kwalificaties te bevorderen, waarbij vooral wordt uitgegaan van competenties en leerresultaten. Het zal de aansluiting binnen onderwijs- en opleidingsstelsels verbeteren, een referentie bieden voor de waardering van informeel verworven competenties, en bijdragen tot een soepele en doeltreffende werking van de Europese, nationale en sectorale arbeidsmarkten. Dit kader moet berusten op een geheel van gemeenschappelijke referentieniveaus. Het moet worden ondersteund door op Europees niveau overeengekomen instrumenten, met name kwaliteitsborgingsmechanismen om het noodzakelijke wederzijdse vertrouwen te scheppen. Het moet bijdragen tot de vrijwillige ontwikkeling van competentiegerichte oplossingen op Europees niveau, met behulp waarvan sectoren beter kunnen inspelen op de nieuwe uitdagingen op het gebied van onderwijs en opleiding ten gevolge van de internationalisering van handel en technologie.
- iii) de ontwikkeling en implementatie van het Europees systeem van studiepuntenoverdracht voor beroepsonderwijs en scholing (ECVET), zodat leerlingen en studenten kunnen voortbouwen op de resultaten van gevolgde leertrajecten wanneer ze overstappen naar een andere opleiding. Het ECVET-systeem zal uitgaan van competenties en leerresultaten, waarbij rekening wordt gehouden met definities op nationale of sectorale niveaus. De ervaringen met het ECTS voor het hoger onderwijs en het Europass-kader zullen hierin worden verwerkt. De praktische tenuitvoerlegging houdt onder meer in dat er vrijwillige overeenkomsten tot stand moeten komen tussen aanbieders van beroepsonderwijs en scholing in heel Europa. Met het oog op

een voortgaande invoering ervan op nationaal niveau zal het systeem breed en flexibel van opzet zijn, waarbij de prioriteit in eerste instantie bij het formele onderwijssysteem ligt.

- iv) het onderzoeken van de specifieke leerbehoeften en de veranderende rol van docenten en opleiders in het beroepsonderwijs en van de mogelijkheden om hun beroep aantrekkelijker te maken, waaronder permanente bijscholing. Docenten en opleiders moeten worden ondersteund in hun essentiële rol als innovators en ‘facilitators’ in de leeromgeving. Er moet worden gedacht aan een samenhangend kader voor ondersteuning van de kwaliteitsverbetering in het beroepsonderwijs.
- v) verbetering van de reikwijdte, nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van statistieken ten aanzien van beroepsonderwijs en scholing, om te kunnen evalueren in hoeverre het lukt om beroepsonderwijs en scholing efficiënter, doeltreffender en aantrekkelijker te maken. De juiste gegevens en indicatoren zijn essentieel om te kunnen begrijpen wat er op het gebied van beroepsonderwijs en scholing gebeurt en welke aanvullende maatregelen en besluitvorming door alle partijen nodig zijn.

IMPLEMENTATIE EN FOLLOW-UP

- i) Alle partijen die zijn betrokken bij beroepsonderwijs en scholing – aanbieders, werkgevers- en werknemersorganisaties, brancheorganisaties, kamers van koophandel, industrie of nijverheid, arbeidsbureaus, regionale organen en netwerken, enz. – worden uitgenodigd om elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid bij te dragen tot een doeltreffende implementatie van het Kopenhagenproces op alle niveaus. Er moeten nationale netwerken tot stand komen waarin alle relevante betrokken partijen, met name ministeries, sociale partners en regionale overheden, zijn vertegenwoordigd.
- ii) Volgens het gezamenlijke tussentijdse verslag moeten de onderwijs- en opleidingsprocessen op Europees niveau worden gerationaliseerd en gestroomlijnd, namelijk door de prioriteiten van de bovenstaande conclusies en alle geledingen van het Kopenhagenproces binnen het kader van het werkprogramma *Onderwijs en Scholing 2010* te brengen. Hierbij moet worden uitgegaan van de ervaringen met werkmethoden in het kader van het Kopenhagenproces.
- iii) Het Raadgevend Comité voor Beroepsopleiding zal volledig bij de implementatie en follow-up worden betrokken.
- iv) Er moeten voorstellen voor een Europees kwalificatiekader en een Europees systeem van studiepuntenoverdracht voor beroepsonderwijs en -opleiding worden uitgewerkt en besproken.
- v) Zowel op nationaal als op Europees niveau dient een betere afstemming en nauwere samenwerking tot stand te komen met:
 - het hoger onderwijs, met inbegrip van ontwikkelingen in het kader van het Bologna-proces;
 - het Europees economisch, werkgelegenheids-, duurzame-ontwikkelings- en sociale-integratiebeleid (in de zin van richtsnoeren en nationale actieplannen);
 - pretoetredingsinstrumenten en -fondsen;

- en tussen onderzoek, praktijk en beleid door middel van netwerken en het uitwisselen van innovaties en goede voorbeelden van beleid en praktijk.
- vi) Er dient informatie te worden verstrekt over geboekte vooruitgang en geplande acties ten behoeve van beroepsonderwijs en scholing, waarbij een rol is weggelegd voor alle betrokken partijen op nationaal niveau, als onderdeel van het geïntegreerde tweejaarlijkse verslag over *Onderwijs en Scholing 2010* in het kader van de uitvoering van nationale strategieën voor levenslang leren. Deze informatie moet de bovengenoemde nationale prioriteiten omvatten en dient de basis te vormen voor het stimuleren van de uitwisseling van ervaringen, niet alleen tussen de deelnemende landen maar ook tussen sociale partners en andere betrokken partijen op transnationale basis.
- vii) Er moeten nauwere banden tot stand worden gebracht met de sociale partners op Europees, nationaal, regionaal en sectoraal niveau, waarbij rekening moet worden gehouden met de prioriteiten zoals omschreven in hun actie kader voor het levenslang ontwikkelen van competenties en kwalificaties.
- viii) Om het ontwikkelen, testen en uitvoeren van innovatieve maatregelen voor de hervorming van het beroepsonderwijs te ondersteunen, zal goed en volledig gebruik worden gemaakt van Leonardo da Vinci en het toekomstige geïntegreerde actieprogramma voor levenslang leren.
- ix) Het Cedefop en de ETF zullen de implementatie van het Kopenhagenproces blijven ondersteunen en hun netwerken (bijv. ReferNet, nationale waarnemingscentra) en elektronische media blijven inzetten om te helpen met rapporteren, het bijhouden van de voortgang en het uitwisselen van ervaringen, met name door:
- het verspreiden van goede beleids- en praktijkvoorbeelden op het gebied van levenslang leren;
 - het in kaart brengen van sectorale activiteiten;
 - het gebruikmaken van de studiebezoeken in het kader van Leonardo da Vinci om van elkaar te leren en elkaar te beoordelen.
- x) Over twee jaar zal opnieuw een ministersbijeenkomst worden gehouden om te evalueren hoe de implementatie verloopt en hoe het is gesteld met de prioriteiten en strategieën voor het beroepsonderwijs zoals geformuleerd in het werkprogramma *Onderwijs en Scholing 2010*.

ⁱ Definitief vastgesteld op 19 december 2002, PB C13, p. 2-4, 18.1.2003.

ⁱⁱ Gezamenlijk verslag van de Raad Onderwijs en de Commissie over de implementatie van de Lissabonstrategie: "Onderwijs en Opleiding 2010: het welslagen van de strategie van Lissabon staat of valt met dringende hervormingen", februari 2004.

ⁱⁱⁱ 14354/03 EDUC 167 SOC 438, november 2003.

^{iv} 9286/04 EDUC 109 SOC 179, mei 2004.

^v 9600/04 EDUC 118 SOC 253, mei 2004.

^{vi} 9599/04 EDUC 117 SOC 252, mei 2004.

^{vii} ETUC, UNICE, UEAPME, CEEP, 28 februari 2002.

^{viii} "Realisatie van de Lissabondoelstellingen: de bijdrage van beroepsonderwijs en scholing", oktober 2004.

^{ix} "Jobs, Jobs, Jobs", verslag van de taakgroep Werkgelegenheid, november 2003.

^x ".....". Verslag van de taakgroep-Kok over de Lissabonstrategie, november 2004.

^{xi} Correspondeert met prioriteiten 1 en 2 van het tussentijdse verslag: "Hervormingen en investeringen toespitsen op prioritaire gebieden" en "Concreet vorm geven aan levenslang leren".

^{xii} Conclusies van het Voorzitterschap - punt 23.

^{xiii} Correspondeert met prioriteit 3 van het gezamenlijke tussentijdse verslag: “Een Europa van onderwijs en opleiding tot stand brengen”.